

И-145 /2002 г.

София, 25.10.2002 г.

*К.р. № 22 / 2002
 Молба за защита на конституцията
 на Република България
 от г-н Димитър Стойков
 срещу закон за
 изменение на чл. 158, т. 3
 от Конституцията
 26.11.2002
 Стойков*

До
 Конституционния съд
 на Република България

Молба
 от главния прокурор на Република България
 на основание чл.150, ал.1 във вр. с чл.149,
 ал.1, т.1 от Конституцията

за тълкуване на разпоредбата на чл.158, т.3
 от Конституцията

Уважаеми господин Председател,

Уважаеми дами и господа конституционни съдии,

Моля Конституционния съд да даде задължително тълкуване на разпоредбата на чл.158, т.3 от Конституцията в частта й “промени във формата на държавно устройство и на държавно управление”, като отговори на следните въпроси:

1. Какво означава израза “формата на държавно устройство и на държавно управление”;

2. Кога са налице “промени във формата на държавно устройство и на държавно управление”. По-конкретно извършват ли се “промени във формата на държавно устройство и на държавно управление”:

а/ Когато се премахва някой от основните елементи на установената от Конституцията държавна система, т.е. някой конституционно установен държавен орган /например премахва се

института на Президента, вицепрезидента, Министерския съвет, Висшия съдебен съвет, съдилищата, прокуратурата, следствените органи, органите на местно самоуправление, Конституционния съд и др./;

б/ Когато се променя конституционната система на държавата чрез преместване на даден конституционно установен орган от една част в друга част на държавната власт /например Конституционният съд, съдилищата, прокуратурата и следствените органи се преместват в законодателната или изпълнителната власт, или Конституционният съд се премества в съдебната власт/;

в/ Когато се променят конституционните принципи на взаимоотношенията между конституционните органи на държавата, т.е. променя се установения от Конституцията баланс между различните власти и конституционни органи в държавата. В частност – когато се променят в Конституцията учредителният орган или реда за конституиране на даден конституционно установен орган /например предвижда се, че Народното събрание избира Президента, че правителството разпуска парламента, че държавният глава назначава правителството, че парламентът или правителството предлагат или назначават Председателя на Конституционния съд, Председателите на Върховния касационен съд и на Върховния административен съд и главния прокурор/;

г/ Когато се променят конституционните правомощия на конституционните държавни органи. В частност – когато се променя определения от Конституцията мандат на даден конституционен орган, което в някои случаи води до предсрочно прекратяване на мандата /например предвижда се, че Народното събрание, Президентът, Министерският съвет, Висшият съдебен съвет, Председателите на Върховния касационен съд и на Върховния административен съд, главният прокурор, органите на местно самоуправление, конституционните съдии се сменят всяка година/.

3. Моля Ви да отговорите и на следния въпрос, който логически произтича от предходните два въпроса: подлежи ли на контрол за конституционност по чл.149, ал.1, т.2 от Конституцията от страна на Конституционния съд закон за изменение или допълнение на Конституцията, приет от обикновено Народно събрание в нарушение на чл.158, т.3 от Конституцията.

Въпросът за съдържанието и обема на израза “промени във формата на държавно устройство и на държавно управление” по чл.158, т.3 от Конституцията има важно значение за утвърждаването на конституционността и законността в държавата, за стабилността на конституционната система и установения в България правен ред. Освен това в общественото-политическото пространство се обсъжда идеята за промяна на Конституцията. Преди да се пристъпи към такава промяна, трябва да се изясни, какви са правомощията на обикновеното Народно събрание и кои въпроси са от изключителна компетентност на Великото народно събрание, т.е. могат да се решават само и единствено от Велико народно събрание.

Налице са основанията за тълкуване на разпоредбата на чл.158, т.3 от Конституцията: неясноти относно съдържанието на тази конституционна норма, неблагоприятни за конституционната система последици при прилагане на нормата.

Съгласно постоянната практика на Конституционния съд излагам разбирането си за съдържанието на конституционната разпоредба на чл.158, т.3, която се нуждае от тълкуване.

1. По първия въпрос относно “формата на държавно устройство и на държавно управление.”

Конституцията на България определя организацията на държавата в единна система. Тази, установена от Конституцията държавна организация, е конституционната система, конституционния модел на държавата. Разпоредбите на чл.158 от Конституцията посочват, кои въпроси на държавната организация са от изключителна компетентност на Велико народно събрание. **Чрез нормата на чл.158, т.3 учредителната власт /Великото народно събрание/ е изразила волята си, че установената от Конституцията система на държавата, т.е. конституционният модел, не може да се променя от обикновено Народно събрание.** Например обикновено Народно събрание не може да премахне конституционно установените органи – Президент, вицепрезидент, Министерски съвет, Висш съдебен съвет, съдилища, прокуратура, следствени органи, органи на местно самоуправление, Конституционен съд и др. Освен това обикновено Народно събрание не може да отмени конституционните принципи, върху

които е изградена системата на държавата – разделение на властите, политически плурализъм, равенство на гражданите и т.н.

Следователно изразът на чл.158, т.3 от Конституцията “формата на държавно устройство и на държавно управление” не се свежда само до две неща: а/ териториалното устройство – унитарна или федеративна държава и б/ монархия или република. Този израз има много по-богато съдържание. Той означава конституционния модел на България, установената от Конституцията система на държавата. А конституционната система включва: първо, основните институции, органи на държавата и второ, – връзките, взаимодействието между тях.

Основни институции на държавата, според Конституцията, са: Народното събрание, Президентът, Министерският съвет, съдебните органи /съд, прокуратура, следствие/, Висшият съдебен съвет, органите на местно самоуправление, Конституционният съд и др.

Основните конституционни принципи, върху които е изградена системата на държавата, са: народен суверенитет, разделение на властите, правовост на държавата, примат на международното право, равноправие на гражданите, политически плурализъм, неприкосновеност на частната собственост, свобода на стопанската инициатива и др.

В заключение – изразът “формата на държавно устройство и на държавно управление” по чл.158, т.3 от Конституцията означава конституционната система, конституционния модел на българската държава. Тази система обхваща създадените от Великото народно събрание държавни органи и взаимоотношенията между тях.

2. По втория въпрос, кога са налице “промени във формата на държавно устройство и на държавно управление”.

Безспорно е, че а/ премахването на даден, конституционно установен, държавен орган, както и б/ преместването му от една в друга част на държавната власт, съставляват промяна на конституционния модел.

в/ Промяна на конституционната система на България ще е налице и когато се изменят връзките между елементите на системата, т.е. – изменя се конституционната уредба на отношенията между различните държавни органи. Един аспект на

тази промяна е създаването на нов ред за конституиране на определените от Конституцията държавни органи /от друг учредителен орган или по нов начин/.

г/ Промяна на съществуващата конституционна система ще е налице и когато се ограничават или разширяват правомощията по Конституция на даден конституционен орган. В частност такава промяна е налице при предсрочното прекратяване на конституционно определен мандат на даден конституционен орган.

Всички посочени по-горе промени нарушават съществуващата структура или функционирането на държавната система, т.е. – установения конституционен модел. Тези промени нарушават определеното от Конституцията разделение на властите и баланса между тях. А известно е, че разделянето на държавната власт на законодателна, изпълнителна и съдебна е основен принцип на демократичното общество и осигурява демокрация в държавата. Трите власти по Конституция са равностойни, независими и се възпират една друга, но също и си взаимодействуват. **Великото народно събрание е установило баланса между трите власти. Нарушаването на този баланс води до промяна на конституционния модел на държавата.**

Нарушаването на разделенияето на властите в крайна сметка води до ликвидиране на политическия плурализъм, до монопол на една партия върху властта и сливане на партията с държавата. Това означава край на демокрацията и начало на тоталитаризма.

3. Разпоредбата на чл.149, ал.1, т.2 от Конституцията предвижда, че Конституционният съд упражнява контрол за конституционност върху всички закони, приети от Народното събрание, без изключение.

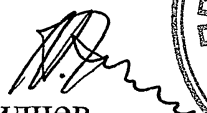
Законът за изменение или допълнение на Конституцията е вид закон и следователно на общо основание той подлежи на контрол за конституционност от страна на Конституционния съд.

Поради тези съображения Ви моля, уважаеми конституционни съдии, да постановите, че посочените в пункт 2. възможни промени на Конституцията водят до промяна на “формата на държавно устройство и държавно управление”, т.е. – на конституционната система и могат да се извършат само от Велико народно събрание. Закон за изменение или допълнение

на Конституцията, приет от обикновено Народно събрание, в нарушение на чл.158, т.3 от Конституцията, подлежи на контрол за конституционност от Конституционния съд на общо основание.

Моля Ви, да определите като заинтересувани институции по делото Народното събрание на Република България, Президента на Републиката, Министерския съвет, Върховния касационен съд, Върховния административен съд, главния прокурор и Висшия съдебен съвет.

С уважение:

Н. Филчев
Гл. прокурор

